

11. 4. 2022

To pomlad Evropa išče pomladanske jegliče!

Letošnjo pomlad se tudi Slovenija pridružuje akciji opazovanja pomladanskih jegličev. K sodelovanju vabimo vse, ki radi preživljajo čas v naravi in bi želeli prispevati k resnični znanstveni raziskavi.

Zamisel o vseevropskem opazovanju se je porodila raziskovalcem iz Estonije, ki so želeli pridobiti čimveč podatkov o pomladanskem jegliču v Estoniji. Poslužili so se pristopa, v katerem vlogo raziskovalcev prevzamejo ljubiteljski naravoslovci in mu zato pravimo »ljubiteljska znanost« ali angleško »citizen science«. Tistega leta so v Estoniji s pomočjo otrok in odraslih, ki so posredovali podatke o jegličih, pridobili podatke o kar 200.000 rastlinah!

Za kaj pravzaprav gre?

Ideja je preprosta: gremo v naravo in poiščemo mesto, kjer rastejo pomladanski jeglič (*Primula veris*). Oglemdo si njihove cvetove in naša opažanja skupaj z nekaj fotografijami preko pametnega telefona pošljemo raziskovalcem. Po koncu cvetenja, ko so vsi podatki zbrani, znanstveniki podatke analizirajo in vsem udeležencem pošljejo povratne informacije o njihovih ugotovitvah.

"Sodelovanje v tej znanstveni raziskavi se je izkazalo za enostavno in zabavno, česar ne slišimo tako pogosto," je komentirala dr. Tsipe Aavik, vodilna raziskovalka projekta o pomladanskem jegliču. Sodelujejo lahko vsi, saj je delo preprosto in sodelujoči ne rabijo dodatnega izobraževanja, poleg tega so raziskovalci v Estoniji vzpostavili spletno stran, preko katere lahko enostavno vnesemo podatke. "V Estoniji je v tej akciji, ki smo jo začeli v letu 2019, sodelovalo veliko družin in otrok." Med pandemijo se je ta akcija izkazala za še posebej dobrodošlo, saj je ljudi spodbudila k preživljanju časa v naravi. "Zakaj ne bi sprehodu v naravi dodali še zabavno aktivnost, ki hkrati koristi tudi znanstvenikom?" dodaja Tsipe Aavik.

Estonski znanstveniki so bili pozitivno presenečeni nad velikim odzivom državljanov. Z njihovo pomočjo so pridobili pomembne informacije o stanju pomladanskega jegliča v Estoniji in rezultati so bili objavljeni v ugledni znanstveni reviji *Journal of Ecology*. Zato so se odločili, da akcijo v letu 2021 razširijo na več držav.

Kaj je pokazala raziskava?

V raziskavi, ki so jo usklajevali ekologi Univerze v Tartuju in Estonskega sklada za naravo, so želeli proučiti, ali so drastične spremembe v krajini, kot je na primer izguba tradicionalno upravljanih travnišč, privedle do odstopanj v morfem ravnovesju cvetov pomladanskega jegliča. Pomladanski jeglič ima namreč – tako kot vsi njegovi sorodniki, na primer trobentica – cvetove dveh oblik: približno polovica jih ima cvetove s kratkim pestičem in dolgimi prašniki (na kratko jim rečemo »S cvet«), druga polovica pa cvetove z dolgim pestičem in kratkimi prašniki (»L cvet«). Nedavni raziskave so pokazale, da lahko izguba travnišč poruši ravnovesje v pogostosti pojavljanja S in L cvetov. To ima za jeglič pomembno posledico, saj vpliva na uspešnost populacij. Podatki, zbrani do sedaj v Estoniji, so razkrili prevlado S cvetov nad L cvetovi. Izkazalo se je tudi, da je odstopanje večje v manjših populacijah in na tistih območjih, kjer je gostota človeške populacije večja.

A odpirajo se nova vprašanja. Ali so podobna odstopanja značilna tudi za druge populacije v Evropi? Kakšno je pravzaprav stanje populacij drugod po Evropi? In tako se je porodila ideja o vseevropski akciji opazovanja jegličev. Pristop je enak – v opazovanje se lahko vključijo vsi, ki bi želeli dodati kamenček v mozaik te obsežne raziskave.

Posebej zasnovana spletna platforma <https://cowslip.science/> je sedaj prevedena v številne jezike, tudi v slovenskega, in omogoča enostavno nalaganje podatkov. V letu 2022 so se akciji pridružile še Belgija, Bolgarija, Češka, Danska, Finska, Grčija, Hrvaška, Italija, Irska, Latvija, Litva, Makedonija, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Švedska, Poljska, Portugalska, Rusija, Slovaška, Slovenija, Švica, Ukrajina in Velika Britanija.

K širitvi akcije na številne evropske države je prispeval tudi projekt ConservePlants, ki ga financira Evropska Unija in združuje botanike iz več kot 40 evropskih in drugih bližnjih držav. Vodja projekta ConservePlants, Živa Fišer z Univerze na Primorskem, pravi: *»Cilj projekta ConservePlants je povezovanje evropskih in drugih raziskovalcev, pa tudi vseh ostalih, ki si prizadevajo k reševanju ogroženih rastlinskih vrst z različnimi pristopi. Pristop ljubiteljske znanosti postaja vse bolj pomemben tudi pri raziskovanju resnih znanstvenih vprašanj, kar se je izkazalo tudi pri omenjeni raziskavi pomladanskega jegliča v Estoniji. Zato smo se v okviru projekta ConservePlants z veseljem pridružili iniciativi Estonskih kolegov.«*

V Sloveniji akcijo koordinirata Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem in Botanični vrt Univerze v Ljubljani. Akcijo spremljajo tudi druge aktivnosti, kot je priprava izobraževalnih gradiv, kratkih videoposnetkov ter promocija preko družbenih omrežij in drugih medijev.

Doc. Dr. Živa Fišer,
Univerza na Primorskem, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije

Dodatne informacije:

<https://cowslip.science/>

Dr. Živa Fišer, lokalna koordinatorica za Slovenijo, Univerza na Primorskem; ziva.fiser@upr.si

